

სამართლებრივი სახელმწიფოს ტრანსფორმაცია ხელოვნური ინტელექტის ეპოქაში

ნინო ბოჭორიშვილი

პროფესორი, სამართლის დოქტორი
საქართველოს საერთაშორისო უნივერსიტეტი გიუ
შავი ზღვის საერთაშორისო უნივერსიტეტი
საქართველოს დავით აღმაშენებლის სახელობის უნივერსიტეტი
nino.botchorishvili@giu.edu.ge; n.bochorishvili@ibsu.edu.ge; ninobotchorishvili@sdsu.edu.ge
<https://doi.org/10.61950/giu.4.2026.12122>

აბსტრაქტი

თანამედროვე ეპოქაში ხელოვნური ინტელექტის სწრაფი ინტეგრაცია საჯარო მმართველობასა და მართლმსაჯულების სისტემებში ფუნდამენტურად ცვლის სამართლებრივი სახელმწიფოს კლასიკურ მოდელს. ნაშრომი იკვლევს იმ კომპლექსურ გამოწვევებს, რომლებსაც ალგორითმული მმართველობა უქმნის ხელისუფლების დანაწილების პრინციპს, სამართლებრივ განსაზღვრულობასა და ინდივიდის ფუნდამენტურ უფლებებს.

ნაშრომში განხილულია გლობალური მმართველობის არქიტექტურა და ე.წ. „სტანდარტების ომი“, სადაც ევროკავშირის ღირებულებებზე ორიენტირებული მოდელი (EU AI Act) უპირისპირდება აშშ-ისა და ჩინეთის რადიკალურად განსხვავებულ მიდგომებს. არგუმენტირებულია, რომ ერთიანი საერთაშორისო კონვენციის არარსებობა იწვევს ნორმატიულ ფრაგმენტაციას, რაც საფრთხეს უქმნის საერთაშორისო სამართლის უნივერსალურობას.

ნაშრომი ასევე ყურადღებას ამახვილებს კონსტიტუციურ გარანტიებზე. ალგორითმული გადაწყვეტილების მიღების პროცესი ხშირად ხასიათდება „შავი ყუთის“ ეფექტით, რაც შეუძლებელს ხდის საჯარო ხელისუფლების აქტების ჯეროვან დასაბუთებას და არღვევს მოქალაქის უფლებას სამართლიან სასამართლო პროცესზე. შედარებით-სამართლებრივი ანალიზის საფუძველზე (მაგ. ნიდერლანდების SyRI-ს საქმე და აშშ-ის Loomis v. Wisconsin), ნაჩვენებია, თუ როგორ ცდილობენ ეროვნული სასამართლოები ადამიანური კონტროლის პრინციპის კონსტიტუციურ სტანდარტად დამკვიდრებას. სამართლებრივი სახელმწიფოსთვის აუცილებელია „ციფრული კონსტიტუციონალიზმის“ განვითარება. ეს გულისხმობს არა მხოლოდ არსებული ნორმების ადაპტაციას, არამედ ახალი თაობის უფლებების აღიარებას, როგორცაა ალგორითმული ახსნა-განმარტების მოთხოვნის უფლება და დაცვა ავტომატიზებული დისკრიმინაციისგან. საბოლოოდ, ნაშრომი ამტკიცებს, რომ AI-ს ეპოქაში სამართლის მთავარი ფუნქცია ტექნოლოგიური პროგრესისთვის ეთიკური და სამართლებრივი კალაპოტის შექმნაა, სადაც ადამიანის ღირსება რჩება უზენაეს ღირებულებად.

საკვანძო სიტყვები

ხელოვნური ინტელექტი, სამართლებრივი სახელმწიფო, გლობალური მმართველობა.

შესავალი

კვლევის აქტუალობა

თანამედროვე ეპოქაში ხელოვნური ინტელექტის სისტემების ინტეგრაცია საჯარო მმართველობისა და მართლმსაჯულების პროცესებში აღარ წარმოადგენს მხოლოდ ტექნოლოგიურ პროგრესს; იგი ფუნდამენტურ გამოწვევას უქმნის სამართლებრივი სახელმწიფოს ტრადიციულ საძირკველს. კვლევის აქტუალობას განაპირობებს ის გარემოება, რომ კლასიკური კონსტიტუციური გარანტიები — ხელისუფლების დანაწილება, სამართლებრივი განსაზღვრულობა და კანონის უზენაესობა — ჩამოყალიბდა ადამიანური გადაწყვეტილების მიღების მოდელზე, მაშინ როცა დღეს სახელმწიფო ძალაუფლების რეალიზაცია სულ უფრო მეტად ეყრდნობა ალგორითმულ პროცესებს.

პრობლემის სიმწვავეს ზრდის ე.წ. „შავი ყუთის“ ეფექტი, რომელიც არღვევს საჯარო ხელისუფლების აქტების ჯეროვანი დასაბუთების ვალდებულებას და ეჭვქვეშ აყენებს მოქალაქის უფლებას სამართლიან პროცესზე. იმ პირობებში, როდესაც გლობალური აქტორები (ევროკავშირი, აშშ, ჩინეთი) რადიკალურად განსხვავებული მიდგომებით ცდილობენ ტექნოლოგიური სტანდარტების დადგენას, იქმნება ნორმატიული ფრაგმენტაციის საფრთხე. შესაბამისად, კრიტიკულად აუცილებელია სამართლებრივი სახელმწიფოს ტრანსფორმაციის გააზრება არა მხოლოდ არსებული ნორმების ადაპტაციით, არამედ „ციფრული კონსტიტუციონალიზმის“ ჩამოყალიბებით. წინამდებარე კვლევა აქტუალურია, რადგან იგი ეძებს ბალანსს ტექნოლოგიურ ეფექტიანობასა და ადამიანის ღირსების ხელშეუხებლობას შორის, რაც სამართლის უმთავრეს მისიას წარმოადგენს ხელოვნური ინტელექტის ეპოქაში.

კვლევის მიზანი

წინამდებარე ნაშრომის მიზანია გააანალიზოს სამართლებრივი სახელმწიფოს ტრანსფორმაცია სამ ურთიერთდაკავშირებულ დონეზე: გლობალური პოლიტიკა, კონსტიტუციური დოგმატიკა და ინდივიდუალური სამართლებრივი დაცვის მექანიზმები.

კვლევის მეთოდები

კვლევის პროცესში გამოყენებულია თეორიულ-ანალიტიკური მეთოდი - არსებული ლიტერატურის, დოკუმენტებისა და ხელოვნური ინტელექტის სამართლებრივი რეგულირების ჩარჩოების განხილვისთვის; შემთხვევის ანალიზი - რეალური მაგალითების ალაიზისთვის; შედარებით-სამართლებრივი მეთოდი - საერთაშორისო რეგულაციებისა და ხელოვნური ინტელექტის სამართლებრივი რეგულირების ჩარჩოების შესწავლისთვის; ასევე სინთეზის, დედუქციის და ინდუქციის მეთოდი - დასკვნების ინტეგრირების და რეკომენდაციების ჩამოყალიბების მიზნით.

ძირითადი მიგნებები

კვლევის შედეგად დგინდება, რომ საერთაშორისო დონეზე აუცილებელია სტანდარტების ჰარმონიზაცია, რათა ადამიანის უფლებები ტექნოლოგიური მმართველობის განუყოფელ ნაწილად იქცეს. ნაშრომი ასკვნის, რომ სამართლებრივი სახელმწიფოს გადარჩენისთვის

კრიტიკულია პიროვნების ციფრული ხელშეუხებლობის და ახალი თაობის უფლებების აღიარება, როგორიცაა ალგორითმული ახსნა-განმარტების მოთხოვნის უფლება.

I. საერთაშორისო სამართლებრივი რეჟიმები და სამართლებრივი ფრაგმენტაცია

ხელოვნური ინტელექტის გლობალური მმართველობა დღეს იმყოფება „სტანდარტების ომის“ ფაზაში, სადაც წამყვანი გეოპოლიტიკური მოთამაშეები ცდილობენ საკუთარი სამართლებრივი ფასეულობები მსოფლიო სტანდარტად აქციონ. საერთაშორისო სამართლის ჭრილში, ამ პროცესის ყველაზე საგანგაშო ასპექტი ნორმატიული ფრაგმენტაციაა. ერთიანი გლობალური კონვენციის არარსებობა ქმნის „სამართლებრივ ვაკუუმს“, რომელსაც ავსებს სამი რადიკალურად განსხვავებული მოდელი.

პირველი არის **ევროპული მოდელი (EU AI Act)¹**, რომელიც არის ევროკავშირის მასშტაბით პირველი ყოვლისმომცველი, სამართლებრივად სავალდებულო რეგულაციაა ხელოვნური ინტელექტის სფეროში. EU AI Act-ი ეფუძნება ისეთ ფუნდამენტურ პრინციპს, როგორიცაა ხელოვნური ინტელექტის განვითარება და გამოყენება უნდა შეესაბამებოდეს ადამიანის უფლებებს, ადმინისტრაციული სამართლიანობის სტანდარტებსა და საჯარო მმართველობის გამჭვირვალობას.

მეორე არის **ამერიკული მოდელი²**, რომელიც ისტორიულად ბაზარზე ორიენტირებული და დერეგულაციურია, სადაც აქცენტი ინოვაციასა და კერძო სექტორის თვითრეგულირებაზე კეთდება (თუმცა ბოლო პერიოდის აღმასრულებელი ბრძანებებით აქაც გაძლიერდა უსაფრთხოების კონტროლი).

მესამე არის **ჩინური მოდელი³**, რომელიც ორიენტირებულია სახელმწიფო სუვერენიტეტსა და სოციალურ სტაბილურობაზე, სადაც AI გამოიყენება როგორც მმართველობისა და საზოგადოებრივი კონტროლის ინსტრუმენტი.

ეს ფრაგმენტაცია საფრთხეს უქმნის საერთაშორისო სამართლის უნივერსალურობას. გამოსავალი მხოლოდ პოლიტიკურ დეკლარაციებში არ არის. დღეს დღის წესრიგში დგება „ტექნიკური დიპლომატიის“ საჭიროება. ეს გულისხმობს ისეთ მმართველობით პროცესს, სადაც იურიდიული ნორმები პირდაპირ ინტეგრირდება ტექნიკურ პროტოკოლებში⁴. საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლისა და ადამიანის უფლებათა დაცვის სტანდარტები უნდა „ითარგმნოს“ ალგორითმულ ენაზე, რათა თავიდან იქნას აცილებული პასუხისმგებლობის დეფიციტი ავტონომიური სისტემების მოქმედებისას. გლობალური მმართველობა უნდა გარდაიქმნას მრავალშრიან

¹ EU AI Act: first regulation on artificial intelligence The use of artificial intelligence in the EU is regulated by the AI Act, the world's first comprehensive AI law. Published: 08-06-2023, Last updated: 19-02-2025. <https://www.europarl.europa.eu/topics/en/article/20230601STO93804/eu-ai-act-first-regulation-on-artificial-intelligence> (უკანასკნელად ნანახია 13.05.2026)

² Hildebrandt, Mireille. *Law for Computer Scientists and Other Folk*. Oxford: Oxford University Press, 2020.

³ Roberts, Huw, Josh Cows, Jessica Morley, Mariarosaria Taddeo, and Luciano Floridi. "The Chinese Approach to Artificial Intelligence: An Analysis of Policy, Ethics, and Regulation." *AI & Society* 36, no. 1 (2021): 59-77.

⁴ United Nations General Assembly. "Resolution 78/265: Seizing the Opportunities of Safe, Secure and Trustworthy Artificial Intelligence Systems for Sustainable Development." Adopted March 21, 2024.

მექანიზმად, რომელიც დააბალანსებს სახელმწიფო სუვერენიტეტს, ტექნოლოგიურ პროგრესსა და ადამიანის ღირსების ხელშეუხებლობას.

კონსტიტუციური სამართლის ფუნდამენტური პრინციპი - ხელისუფლების დანაწილება AI-ს ეპოქაში ახალი გამოწვევის წინაშე დგას. როდესაც აღმასრულებელი ხელისუფლება საჯარო სერვისების მართვას ან სამართალდარღვევათა პრევენციას ალგორითმულ სისტემებს ანდობს, ჩნდება ე.წ. „უხილავი მმართველობის“ საფრთხე⁵. ეს პროცესი ცვლის სამართლებრივი სახელმწიფოს ბუნებას: გადაწყვეტილების მიღების ლეგიტიმაცია გადადის არა კანონიდან, არამედ მონაცემთა დამუშავების მათემატიკური სიზუსტიდან, რაც ხშირად გაუმჭვირვალეა.

2020 წელს ჰააგის სასამართლომ მიიღო გარდამტეხი გადაწყვეტილება სისტემა SyRI-სთან (System Risk Indicators) დაკავშირებით (NJCM v. Netherlands)⁶, რომელიც AI-ს მეშვეობით სოციალური დახმარების თაღლითობის რისკებს ადგენდა. სასამართლომ მიიჩნია, რომ სისტემა არღვევდა ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-8 მუხლს (პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობა) და სამართლებრივი სახელმწიფოს პრინციპს, რადგან მოქალაქეებს არ ჰქონდათ შესაძლებლობა გაეგოთ, თუ რა ლოგიკით მიენიჭათ მათ „მაღალი რისკის“ სტატუსი. ასევე აღსანიშნავია აშშ სასამართლო პრაქტიკა, საქმეში (Loomis v. Wisconsin)⁷, რომელიც ეხებოდა სისტემა COMPAS-ის გამოყენებას სასამართლოში მსჯავრდებულის რეციდივის რისკის შესაფასებლად. ლუმისმა გაასაჩივრა გადაწყვეტილება იმ მოტივით, რომ ალგორითმის დახურული ხასიათი არღვევდა მის უფლებას ჯეროვან სამართლებრივ პროცესზე. მიუხედავად იმისა, რომ სასამართლომ სისტემის გამოყენება დაუშვა, ამ პრეცედენტმა წარმოშვა მძლავრი დისკუსია „ალგორითმულ ანგარიშვალდებულებაზე“. გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს პრაქტიკა⁸ კი ცხადყოფს, რომ გერმანული მიდგომა განსაკუთრებით მკაცრია „ინფორმაციული თვითგამორკვევის უფლებასთან“ მიმართებაში. სასამართლოს პრაქტიკა ხაზს უსვამს, რომ ადამიანის ღირსება კრძალავს ადამიანის ქცევას მხოლოდ მონაცემთა ობიექტად და მანქანური პროგნოზირების საგნად.

II. ხელოვნური ინტელექტის საერთაშორისო სამართლებრივი რეგულირება

საერთაშორისო ორგანიზაციები წარმოადგენენ საერთაშორისო ცხოვრების მოწესრიგების ყველაზე განვითარებულ და მრავალმხრივ მექანიზმებს. გლობალიზაციის პროცესმა ხელი შეუწყო რეგიონალური და უნივერსალური საერთაშორისო ორგანიზაციების შექმნას.

საქართველოს კონსტიტუციით „საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებას, თუ იგი არ ეწინააღმდეგება საქართველოს კონსტიტუციას ან კონსტიტუციურ შეთანხმებას, აქვს უპირატესი

⁵ Ryan Calo & Danielle K. Citron. 2021. The Automated Administrative State: A Crisis of Legitimacy, 70 Emory L. J. 797. <https://scholarlycommons.law.emory.edu/elj/vol70/iss4/1> (უკანასკნელად ნანახია 13.05.2026)

⁶ District Court of The Hague. 2020. *NJCM c.s. v. Netherlands (State of the Netherlands)*, Case No. C/09/550982 / HA ZA 18-388. ECLI:NL:RBDHA:2020:1874. <https://uitspraken.rechtspraak.nl/details?id=ECLI:NL:RBDHA:2020:1874> (უკანასკნელად ნანახია 13.05.2026)

⁷ Harvard Law Review. (2017). "State v. Loomis: Wisconsin Supreme Court Requires Warnings for Use of Algorithmic Risk Assessments in Sentencing." *Harvard Law Review*, 130(5), 1530-1537. <https://harvardlawreview.org/print/vol-130/state-v-loomis/> (უკანასკნელად ნანახია 13.05.2026)

⁸ Federal Constitutional Court of Germany (Bundesverfassungsgericht). (2023). *Judgment of the First Senate of 16 February 2023 - 1 BvR 1547/19 (Automated Data Analysis for Criminal Prevention)*. BVerfG. https://www.bundesverfassungsgericht.de/SharedDocs/Entscheidungen/EN/2023/02/rs20230216_1bvr154719en.html (უკანასკნელად ნანახია 13.05.2026)

იურიდიული ძალა შიდასახელმწიფოებრივი ნორმატიული აქტის მიმართ“⁹, ასევე ნორმატიული აქტების შესახებ საქართველოს ორგანული კანონის მე-7 მუხლი-ს მე-5 პუნქტით შიდასახელმწიფოებრივი კანონმდებლობისა და საერთაშორისო ხელშეკრულებას შორის კოლიზიის არსებობისას ცალსახად საერთაშორისო ხელშეკრულებას ანიჭებს უპირატესობას¹⁰. „საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებების შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-6 მუხლის პირველი პუნქტით - საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულება საქართველოს კანონმდებლობის განუყოფელი ნაწილია¹¹. ამავე მუხლის მე-3 პუნქტით კი - ოფიციალურად გამოქვეყნებული საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულების დებულებები, რომლებიც ადგენენ კონკრეტული ხასიათის უფლებებსა და მოვალეობებს და არ საჭიროებენ დამაზუსტებელი შიდასახელმწიფოებრივი ნორმატიული აქტის მიღებას, საქართველოში მოქმედებენ უშუალოდ. შესაბამისად, საერთაშორისო ხელშეკრულებები, საქართველოსათვის სავალდებულოა, როგორც საერთაშორისო დონეზე, ისე ეროვნულ დონეზეც.

საერთაშორისო ხელშეკრულებები შეიძლება წარმოადგენდეს ადამიანის უფლებათა დაცვის უნივერსალურ და ადამიანის უფლებათა დაცვის რეგიონულ ინსტრუმენტს¹². აღსანიშნავია, რომ ევროკავშირის ხელოვნური ინტელექტის აქტი წარმოადგენს სავალდებულოდ შესასრულებელ, რეგიონალური მექანიზმს, ხოლო გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის მიერ მიღებული რეზოლუცია არის უნივერსალური მექანიზმი, რომელსაც სარეკომენდაციო ხასიათი აქვს.

ხელოვნური ინტელექტის რეგულირების მხრივ განსაკუთრებით აღსანიშნავია EU AI Act-ი, რომელიც ევროკავშირის მასშტაბით პირველი ყოვლისმომცველი, სამართლებრივად სავალდებულო რეგულაციაა ხელოვნური ინტელექტის სფეროში. EU AI Act-ი ეფუძნება ისეთ ფუნდამენტურ პრინციპს, როგორიცაა ხელოვნური ინტელექტის განვითარება და გამოყენება უნდა შეესაბამებოდეს ადამიანის უფლებებს, ადმინისტრაციული სამართლიანობის სტანდარტებსა და საჯარო მმართველობის გამჭვირვალობას¹³.

გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის “მდგრადი განვითარებისთვის უსაფრთხო, დაცული და სანდო ხელოვნური ინტელექტის სისტემების შესაძლებლობების გამოყენების შესახებ” რეზოლუციის თანახმად¹⁴, ხელოვნური ინტელექტის ეპოქაში ადამიანი ცენტრალურ ფიგურად უნდა დარჩეს. ტექნოლოგიურმა პროგრესმა ბალანსირებულად უნდა შეუწყოს ხელი მდგრადი

⁹ საქართველოს კონსტიტუცია. საქართველოს პარლამენტის უწყებები, 31-33, 24/08/1995 <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/30346?publication=36> (უკანასკნელად ნანახია 01.06.2026)

¹⁰ ნორმატიული აქტების შესახებ საქართველოს ორგანული კანონი. საქართველოს პარლამენტი, სსმ, 33, 09/11/2009, <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/90052?publication=42> (უკანასკნელად ნანახია 01.06.2026)

¹¹ საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებების შესახებ საქართველოს კანონი. პარლამენტის უწყებანი, 44, 11/11/1997, <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/33442?publication=17> (უკანასკნელად ნანახია 01.06.2026)

¹² ბოჭორიშვილი, ნინო. 2021. ადამიანის უფლებათა დაცვის საერთაშორისო რეგიონალური და უნივერსალური სახელშეკრულებო ორგანოები და მათი მნიშვნელობა, საერთაშორისო სამეცნიერო ჟურნალი სამართლის მაცნე, https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=en&user=jXwpGNMAAAAJ&citation_for_view=jXwpGNMAAAAJ:EPG8bYD4jVwC (უკანასკნელად ნანახია 01.06.2026)

¹³ EU AI Act: first regulation on artificial intelligence The use of artificial intelligence in the EU is regulated by the AI Act, the world's first comprehensive AI law. Published: 08-06-2023, Last updated: 19-02-2025. <https://www.europarl.europa.eu/topics/en/article/20230601STO93804/eu-ai-act-first-regulation-on-artificial-intelligence> (უკანასკნელად ნანახია 13.05.2026)

¹⁴ Resolution adopted by the General Assembly on 21 March 2024, Seizing the opportunities of safe, secure and trustworthy artificial intelligence systems for sustainable development <https://docs.un.org/en/A/RES/78/265> (უკანასკნელად ნანახია 01.06.2026)

განვითარების 17 მიზანს (ეკონომიკურ, სოციალურ და გარემოსდაცვით განზომილებებში), უზრუნველყოს გლობალური მშვიდობა და ადამიანის ფუნდამენტური უფლებების დაცვა. თუმცა, რეზოლუციაში ასევე აღნიშნულია, რომ AI-ის არასათანადო, მაგნე ან საერთაშორისო სამართალთან შეუსაბამო გამოყენებამ ადეკვატური უსაფრთხოების მექანიზმების გარეშე, 2030 წლის გლობალური დღის წესრიგის მიღწევის პროგრესი შესაძლოა შეფერხდეს. შესაბამისად, მთავარ გამოწვევად რჩება ციფრული უთანასწორობის გადალახვა როგორც ცალკეულ სახელმწიფოებს შორის, ისე თავად ქვეყნების შიგნით.

2015 წლის 25 სექტემბერს გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის გენერალურმა ასამბლეამ დაამტკიცა 2030 წლის დღის წესრიგი მდგრადი განვითარებისთვის¹⁵ და მასთან ერთად მდგრადი განვითარების მიზნები, ჩარჩო, რომლის მეშვეობითაც სახელმწიფოებს, სამოქალაქო საზოგადოებას და კერძო სექტორს შეუძლიათ წარმართონ და შეაფასონ თავიანთი წვლილი მდგრადი განვითარებისკენ 2030 წლისთვის. მდგრადი განვითარების მიზნები შედგება 17 მიზნისა და 169 ინდიკატორისგან, რომლებზეც თანხმდება გაეროს ყველა წევრი ქვეყანა უკეთესი და უფრო მდგრადი მომავლის მისაღწევად¹⁶.

აღსანიშნავია, რომ გაეროს მდგრადი განვითარების 17 მიზნიდან (SDGs) არცერთი არ არის მიმართული კონკრეტულად და პირდაპირ ხელოვნური ინტელექტის სამართლებრივ რეგულირებაზე, რადგან ეს მიზნები 2015 წელს შეიქმნა, როდესაც AI-ის რეგულირების საკითხი ასე მწვავედ არ იდგა. თუმცა, გაეროს რეზოლუციაში (A/RES/78/265) ხაზგასმულია, რომ ხელოვნური ინტელექტის უსაფრთხო და სამართლებრივი მართვა უშუალოდ უკავშირდება და ეხმარება რამდენიმე კონკრეტულ მიზანს. მათ შორის ყველაზე მთავარია მე-16 და მე-9 მიზნები¹⁷. მე-16 მიზნი - მშვიდობა, სამართლიანობა და ძლიერი ინსტიტუტები არის ყველაზე ახლოს სამართლებრივ რეგულირებასთან. AI-ის კონტექსტში ეს ეხება სამართლებრივი ჩარჩოების შექმნას, რომლებიც დაიცავს ადამიანის უფლებებსა და პრივატულობას. ასევე ტექნოლოგიების გამოყენებას ისე, რომ მათ არ გამოიწვიონ დეზინფორმაციის გავრცელება, კანონის უზენაესობის შესუსტება ან სასამართლო/სამართლებრივ სისტემებში მიკერძოებული გადაწყვეტილებების მიღება. რაც შეეხება მე-9 მუხლს - მრეწველობა, ინოვაცია და ინფრასტრუქტურა, ეს მიზანი პასუხისმგებელია ტექნოლოგიურ პროგრესზე. რეზოლუციის მიხედვით, სამართლებრივი რეგულირება საჭიროა იმისათვის, რომ ინოვაციები განვითარდეს უსაფრთხო, პროგნოზირებად და სანდო გარემოში. წახალისდეს ისეთი AI ინსტრუმენტების შექმნა, რომლებიც ემსახურება საზოგადოებრივ სიკეთეს და არა ციფრულ მონოპოლიებს. ხელოვნური ინტელექტის სამართლებრივი ჩარჩოების მოწესრიგება გაეროს დღის წესრიგში განიხილება, როგორც

¹⁵ გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის გენერალურმა ასამბლეის მიერ დამტკიცებული 2030 წლის დღის წესრიგი მდგრადი განვითარებისთვის <https://sdgs.un.org/2030agenda> (უკანასკნელად ნანახია 01.06.2026)

¹⁶ Botchorishvili, Nino. 2024. Gender Equality and the Importance of Gender-Based Violence at International and National Levels; Chapter 6; pages 119-138. DOI: 10.4018/979-8-3693-4005-9.ch006 <https://www.igi-global.com/gateway/chapter/356104> (უკანასკნელად ნანახია 01.06.2026)

¹⁷ გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის გენერალურმა ასამბლეის მიერ დამტკიცებული 2030 წლის დღის წესრიგი მდგრადი განვითარებისთვის, მე-9 (მრეწველობა, ინოვაცია და ინფრასტრუქტურა) და მე-16 (მშვიდობა, სამართლიანობა და ძლიერი ინსტიტუტები) მუხლები <https://sdgs.un.org/2030agenda> (უკანასკნელად ნანახია 01.06.2026)

„ინსტრუმენტი“ ან წინაპირობა, რათა მიღწეულ იქნას მიზანი 16 (სამართლიანობა) და მიზანი 9 (უსაფრთხო ინოვაცია).

რეზოლუციის ერთ-ერთი მთავარი მოთხოვნაა, რომ ხელოვნური ინტელექტის სისტემები არ არღვევდეს ადამიანის ფუნდამენტურ უფლებებს. რეზოლუცია ხაზგასმით აღნიშნავს, რომ ის უფლებები, რაც ადამიანებს აქვთ რეალურ ცხოვრებაში, სრულად უნდა იყოს დაცული ციფრულ სამყაროშიც (მათ შორის, ხელოვნური ინტელექტის გამოყენებისას). რეზოლუცია მოუწოდებს ქვეყნებს, შეაჩერონ ან აკრძალონ ისეთი AI სისტემების გამოყენება, რომელთა რისკების მართვა შეუძლებელია ან რომლებიც პირდაპირ არღვევენ ადამიანის უფლებებს. ასევე რეზოლუცია მოუწოდებს ხელოვნური ინტელექტის შემქმნელებსა და მარეგულირებლებს, ებრძოლონ ალგორითმულ მიკერძოებულობას. AI სისტემები არ უნდა აძლიერებდნენ არსებულ სოციალურ, გენდერულ, რასობრივ თუ ეკონომიკურ უთანასწორობას. აუცილებელია სამართლებრივი გარანტიები, რათა თავიდან იქნას აცილებული დისკრიმინაციული გადაწყვეტილებები დასაქმების, მართლმსაჯულების, ჯანდაცვისა თუ სოციალური დახმარების სფეროებში.

რეზოლუციის ერთ-ერთი ყველაზე ვრცელი ნაწილი ეთმობა საერთაშორისო თანამშრომლობას. გაერო მოუწოდებს განვითარებულ ქვეყნებს დაეხმარონ განვითარებად სახელმწიფოებს ტექნოლოგიურ, ფინანსურ და სამართლებრივ გაძლიერებაში. რათა თავიდან იქნას აცილებული სიტუაცია, როდესაც მხოლოდ რამდენიმე ქვეყანა ან გლობალური კორპორაცია ფლობს AI-ის მართვისა და რეგულირების ბერკეტებს.

გაეროს გენერალური ასამბლეის რეზოლუცია A/RES/78/265 არ წარმოადგენს იურიდიულად სავალდებულო საერთაშორისო ხელშეკრულებას, განსხვავებით ევროკავშირის AI Act-ისა, რომელსაც სავალდებულო ხასიათი აქვს. მიუხედავად იმისა, რომ გაეროს რეზოლუციებს აქვთ სარეკომენდაციო ხასიათი, ის წარმოადგენს უნივერსალურ მექანიზმს, რომელსაც წევრი ქვეყნები საკუთარი კანონმდებლობის შექმნისას უნდა დაეყრდნონ. რეზოლუცია მოუწოდებს სახელმწიფოებს, კერძო სექტორსა და სამოქალაქო საზოგადოებას, გადადგან კონკრეტული ნაბიჯები ხელოვნური ინტელექტის სამართლებრივი და ეთიკური მართვისთვის.

მართალია გაეროს გენერალური ასამბლეის რეზოლუცია A/RES/78/265 და EU AI Act-ი საქართველოსთვის იურიდიულად სავალდებულოდ შესასრულებელ რეგულაციებს არ წარმოადგენენ, თუმცა საქართველომ 2024 წლის 5 სექტემბერს ხელი მოაწერა ევროპის საბჭოს ჩარჩო კონვენციას ხელოვნური ინტელექტისა და ადამიანის უფლებების, დემოკრატიისა და კანონის უზენაესობის შესახებ. ევროპის საბჭოს ჩარჩო კონვენცია ხელოვნური ინტელექტისა და ადამიანის უფლებების, დემოკრატიისა და კანონის უზენაესობის შესახებ ამ სფეროში პირველი საერთაშორისო, იურიდიულად სავალდებულო ხელშეკრულებაა, რომლის მიზანია უზრუნველყოს, რომ ხელოვნური ინტელექტის სისტემების სასიცოცხლო ციკლის ფარგლებში განხორციელებული აქტივობები სრულად შეესაბამებოდეს ადამიანის უფლებებს, დემოკრატიასა და კანონის უზენაესობას, ამავდროულად, ხელს უწყობდეს ტექნოლოგიურ პროგრესსა და

ინოვაციებს.¹⁸ ევროპის საბჭოს ჩარჩო კონვენცია, მართალია EU AI Act-ი არ არის, მაგრამ მოიცავს იმ ძირითად პრინციპებს, რომელიც დაცულია EU AI Act-ით. ჩარჩო კონვენციის ტექსტი შემუშავდა ევროპის საბჭოს ყველა წევრი სახელმწიფოს მიერ.

EU AI Act-ის და ევროპის საბჭოს ჩარჩო კონვენციის გათვალისწინებით საქართველომ პირველი ნაბიჯები უკვე გადადგა. საქართველოში 2025 წლის 3 აპრილს საქართველოს მთავრობის №100 დადგენილებით დამტკიცდა საქართველოს ციფრული მმართველობის 2025-2030 წლების სტრატეგია, რომელიც წარმოადგენს პირველ, ოფიციალურად დამტკიცებულ სტრატეგიას ციფრული მმართველობის სფეროში¹⁹ სტრატეგია პასუხობს 2015 წლის 25 სექტემბერს ნიუ-იორკში, გაეროს გენერალური ასამბლეის სამიტზე, მიღებულ ახალი დღის წესრიგის დოკუმენტს „ჩვენი მსოფლიოს გარდაქმნა: მდგრადი განვითარების დღის წესრიგი 2030 წლამდე“, რომელიც ჩამოყალიბდა ე.წ მდგრადი განვითარების გლობალურ მიზნებად და მსოფლიოს პერსპექტიული განვითარების ფართომასშტაბიან სტრატეგიას წარმოადგენს. 2019 წელს საქართველოს მთავრობამ დაამტკიცა მდგრადი განვითარების მიზნების ეროვნული დოკუმენტი 2030 წლისთვის და აიღო მათი შესრულების ვალდებულება: მიზანი 16 – მშვიდობა, სამართლიანობა და ძლიერი ინსტიტუტები.

რაც შეეხება ხელოვნური ინტელექტის ეროვნული სტრატეგიის ჩარჩო დოკუმენტს, დღეს სახელმწიფო ინტესიურად მუშაობს აღნიშნული დოკუმენტზე. ავტორთა აზრით²⁰ საქართველოში პირველ რიგში უნდა დამტკიცდეს ხელოვნური ინტელექტის ეროვნული სტრატეგიის ჩარჩო დოკუმენტი. ამის შემდეგი ეტაპი კი უნდა დაეთმოს საკანონმდებლო ბაზის მოწესრიგებას, რაც გულისხმობს საკანონმდებლო აქტებში ხელოვნური ინტელექტის სა სხვა ტექნოლოგიური ტერმინების შემოტანას, მის განმარტებას და მათი პრიორიტეტულ მიმართულებებში გამოყენების საკანონმდებლო რეგლამენტირებას.

კვლევის შედეგები

კვლევის²¹ მიზანს წარმოადგენდა საქართველოში ალგორითმული ადმინისტრაციული აქტების რეგულირებასთან დაკავშირებული გამოწვევების იდენტიფიცირება და პროფესიული წრეების განწყობების შესწავლა. წინამდებარე ნაშრომში გამოყენებულია ემპირიული კვლევის მეთოდები, კერძოდ კი რაოდენობრივი კვლევა (ანკეტირება). მონაცემები შეგროვდა სტრუქტურირებული კითხვარის მეშვეობით, რომელშიც მონაწილეობა მიიღო 387-მა რესპონდენტმა.

¹⁸ Council of Europe Framework Convention on Artificial Intelligence and Human Rights, Democracy and the Rule of Law chrome. საქართველომ ხელი მოაწერა 2024 წლის 5 სექტემბერს. <https://www.coe.int/en/web/artificial-intelligence/the-framework-convention-on-artificial-intelligence> (უკანასკნელად ნანახია 01.06.2026)

¹⁹ საქართველოს მთავრობის 2025 წლის 3 აპრილის N100 დადგენილება „საქართველოს ციფრული მმართველობის 2025 – 2030 წლების სტრატეგიისა“ და „საქართველოს ციფრული მმართველობის 2025 – 2030 წლების სტრატეგიის 2025-2026 წლების სამოქმედო გეგმის“ დამტკიცების შესახებ. <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/6467487?publication=0> (უკანასკნელად ნანახია 01.06.2026)

²⁰ გაბისონია, ზვიად. 2022. ინტერნეტ სამართალი და ხელოვნური ინტელექტი. გამომცემლობა „იურისტთა სამყარო“. <https://dlab.ug.edu.ge/books/detail/4251> (უკანასკნელად ნანახია 01.06.2026)

²¹ ავტორის მიერ ჩატარებული სოციოლოგიური გამოკითხვა, თემაზე: „ალგორითმული ადმინისტრაციული აქტების სამართლებრივი რეგულირების პრობლემები საქართველოში“ 2026 წელი“.

გამოკითხვაში მონაწილეობდნენ - ადმინისტრაციული ორგანოს თანამშრომლები: 35% (135 რესპონდენტი); ადვოკატები: 28% (108 რესპონდენტი); მოსამართლეები: 12% (46 რესპონდენტი); აკადემიური პერსონალი: 15% (58 რესპონდენტი); IT სპეციალისტები (საჯარო სექტორი) და სხვა: 10% (40 რესპონდენტი).

კვლევამ გამოავლინა საინტერესო მიდგომები ტექნოლოგიურ ეფექტიანობასა და სამართლებრივ საფრთხეებს შორის. გამოკითხულთა აბსოლუტური უმრავლესობა, 78%, სრულად ან ნაწილობრივ ეთანხმება მოსაზრებას, რომ ხელოვნური ინტელექტის გამოყენება საჯარო ადმინისტრირებაში ზრდის პროცესების ეფექტურობას. თუმცა, ეფექტიანობის აღიარების პარალელურად, მაღალია ეჭვი ობიექტურობასთან მიმართებით. რესპონდენტთა მხოლოდ 41% მიიჩნევს, რომ ალგორითმული სისტემები ზრდის გადაწყვეტილებების ობიექტურობას, მაშინ როცა 68% ხედავს დისკრიმინაციის რეალურ რისკს ალგორითმული გადაწყვეტილებების მიღების პროცესში. ეს მიუთითებს იმაზე, რომ იურიდიული საზოგადოება აცნობიერებს ე.წ. "Black Box"-ის ეფექტს და მონაცემთა მიკერძოების საფრთხეს.

კვლევის ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი მიგნება უკავშირდება საკანონმდებლო ჩარჩოს შეფასებას. რესპონდენტთა 89% (ჯამური მაჩვენებელი: "არ ვეთანხმები" და "სრულიად არ ვეთანხმები") თვლის, რომ საქართველოს მოქმედი კანონმდებლობა ადეკვატურად ვერ არეგულირებს ალგორითმული აქტების გამოყენებას. რაც შეეხება სექტორულ ანალიზს, ყველაზე პრობლემურ სფეროებად დასახელდა სოციალური დახმარების სისტემა, სამართალდამცავი ორგანოები და საგადასახადო ადმინისტრირება, რაც მიუთითებს რისკებზე სწორედ ამ მიმართულებებში ალგორითმული სისტემების დანერგვისას.

რესპოდენტთა აზრით გამაწყვეტი მნიშვნელობა ენიჭება ადამიანის ჩართულობას. გამოკითხულთა 76% თვლის, რომ ყველა ალგორითმული გადაწყვეტილება საბოლოო დამტკიცებამდე ადამიანმა უნდა განიხილოს, ხოლო 91% აუცილებლად მიიჩნევს რისკების წინასწარ შეფასებას სისტემის დანერგვამდე.

ემპირიული კვლევის შედეგები ადასტურებს, რომ პროფესიული საზოგადოება ალგორითმულ ადმინისტრაციულ აქტებს აღიქვამს როგორც ადმინისტრაციული განვითარების მნიშვნელოვან ინსტრუმენტს, თუმცა მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ მათი გამოყენება დაექვემდებარება მკაფიო სამართლებრივ ჩარჩოს, ადამიანის კონტროლსა და ეფექტიან ზედამხედველობას.

დასკვნა

წინამდებარე ნაშრომში განხილული სამართლებრივი ასპექტები და ემპირიული კვლევის შედეგები ცხადყოფს, რომ ხელოვნური ინტელექტის ინტეგრაცია საჯარო მმართველობისა და მართლმსაჯულების სისტემებში აღარ არის მხოლოდ მომავლის პერსპექტივა, არამედ მიმდინარე რეალობაა, რომელიც ფუნდამენტურ ტრანსფორმაციას იწვევს სამართლებრივი სახელმწიფოს კლასიკურ მოდელში. გლობალურ დონეზე არსებული ნორმატიული ფრაგმენტაცია და „სტანდარტების ომი“ აშკარას ხდის ერთიანი, უნივერსალური ჩარჩოს აუცილებლობას, სადაც ევროპული მიდგომა ადამიანის უფლებებზე ორიენტირებული მოდელის საუკეთესო ნიმუშს წარმოადგენს.

კვლევის ფარგლებში ჩატარებულმა ემპირიულმა ანალიზმა აჩვენა, რომ ქართული იურიდიული და პროფესიული საზოგადოება მკაფიოდ აცნობიერებს ალგორითმული მმართველობის ორბუნებოვან ხასიათს. ერთი მხრივ, აღიარებულია ტექნოლოგიური პროგრესის ეფექტიანობა საჯარო ადმინისტრირებაში (78%), თუმცა, მეორე მხრივ, მწვავედ დგას ე.წ. „შავი ყუთის“ (Black Box) ეფექტით გამოწვეული დისკრიმინაციისა და გაუმჭვირვალობის რისკები (68%). განსაკუთრებით საგულისხმოა მიგნება იმის შესახებ, რომ რესპონდენტთა აბსოლუტური უმრავლესობა (89%) მოქმედ საკანონმდებლო ბაზას არასაკმარისად მიიჩნევს ალგორითმული აქტების დასარეგულირებლად, ხოლო ყველაზე სენსიტიურ სფეროებად სოციალური დახმარების, საგადასახადო და სამართალდამცავი უწყებები სახელდება.

საბოლოო ჯამში, ნაშრომი ასკვნის, რომ სამართლებრივი სახელმწიფოს პრინციპების შესანარჩუნებლად კრიტიკულად აუცილებელია „ციფრული კონსტიტუციონალიზმის“ განვითარება. საქართველომ, ციფრული მმართველობის 2025-2030 წლების სტრატეგიის ფარგლებში, უნდა უზრუნველყოს ორი უმთავრესი კონსტიტუციური გარანტია: ყველა ეტაპზე ადამიანური კონტროლისა და ზედამხედველობის შენარჩუნება და მოქალაქის უფლება - მიიღოს გასაგები, ალგორითმული ახსნა-განმარტება მის მიმართ გამოცემულ ნებისმიერ გადაწყვეტილებაზე. ხელოვნური ინტელექტის ეპოქაში ტექნოლოგიური ეფექტიანობა არ უნდა მიიღწეს ადამიანის ღირსებისა და სამართლიანი პროცესის უფლების ხარჯზე.

ბიბლიოგრაფია

1. გაბისონია, ზვიად. 2022. ინტერნეტ სამართალი და ხელოვნური ინტელექტი. გამომცემლობა „იურისტთა სამყარო“. <https://dlab.ug.edu.ge/books/detail/4251> (უკანასკნელად ნანახია 01.06.2026)
2. ბოჭორიშვილი, ნინო. 2021. ადამიანის უფლებათა დაცვის საერთაშორისო რეგიონალური და უნივერსალური სახელმეკრულებო ორგანოები და მათი მნიშვნელობა, საერთაშორისო სამეცნიერო ჟურნალი სამართლის მაცნე, https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=en&user=jXwpGNMAAAAJ&citation_for_view=jXwpGNMAAAAJ:EPG8bYD4jVwC (უკანასკნელად ნანახია 01.06.2026)
3. გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის გენერალურმა ასამბლეის მიერ დამტკიცებული 2030 წლის დღის წესრიგი მდგრადი განვითარებისთვის <https://sdgs.un.org/2030agenda> (უკანასკნელად ნანახია 01.06.2026)
4. საქართველოს მთავრობის 2025 წლის 3 აპრილის N100 დადგენილება „საქართველოს ციფრული მმართველობის 2025 – 2030 წლების სტრატეგიისა“ და „საქართველოს ციფრული მმართველობის 2025 – 2030 წლების სტრატეგიის 2025-2026 წლების სამოქმედო გეგმის“ დამტკიცების შესახებ. <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/6467487?publication=0> (უკანასკნელად ნანახია 01.06.2026)
5. საქართველოს კონსტიტუცია. საქართველოს პარლამენტის უწყებები, 31-33, 24/08/1995 <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/30346?publication=36> (უკანასკნელად ნანახია 01.06.2026)
6. ნორმატიული აქტების შესახებ საქართველოს ორგანული კანონი. საქართველოს პარლამენტი, სსმ, 33, 09/11/2009, <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/90052?publication=42> (უკანასკნელად ნანახია 01.06.2026)
7. საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებების შესახებ საქართველოს კანონი. პარლამენტის უწყებანი, 44, 11/11/1997, <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/33442?publication=17> (უკანასკნელად ნანახია 01.06.2026)

8. EU AI Act: first regulation on artificial intelligence The use of artificial intelligence in the EU is regulated by the AI Act, the world's first comprehensive AI law. Published: 08-06-2023, Last updated: 19-02-2025. <https://www.europarl.europa.eu/topics/en/article/20230601STO93804/eu-ai-act-first-regulation-on-artificial-intelligence> (უკანასკნელად ნანახია 13.05.2026)
9. Hildebrandt, Mireille. *Law for Computer Scientists and Other Folk*. Oxford: Oxford University Press, 2020.
10. Roberts, Huw, Josh Cows, Jessica Morley, Mariarosaria Taddeo, and Luciano Floridi. "The Chinese Approach to Artificial Intelligence: An Analysis of Policy, Ethics, and Regulation." *AI & Society* 36, no. 1 (2021): 59-77.
11. United Nations General Assembly. "Resolution 78/265: Seizing the Opportunities of Safe, Secure and Trustworthy Artificial Intelligence Systems for Sustainable Development." Adopted March 21, 2024.
12. Ryan Calo & Danielle K. Citron. 2021. The Automated Administrative State: A Crisis of Legitimacy, 70 Emory L. J. 797. <https://scholarlycommons.law.emory.edu/elj/vol70/iss4/1> (უკანასკნელად ნანახია 13.05.2026)
13. District Court of The Hague. 2020. *NJCM c.s. v. Netherlands (State of the Netherlands)*, Case No. C/09/550982 / HA ZA 18-388. ECLI:NL:RBDHA:2020:1874. <https://uitspraken.rechtspraak.nl/details?id=ECLI:NL:RBDHA:2020:1874> (უკანასკნელად ნანახია 13.05.2026)
14. Harvard Law Review. (2017). "State v. Loomis: Wisconsin Supreme Court Requires Warnings for Use of Algorithmic Risk Assessments in Sentencing." *Harvard Law Review*, 130(5), 1530-1537. <https://harvardlawreview.org/print/vol-130/state-v-loomis/> (უკანასკნელად ნანახია 13.05.2026)
15. Federal Constitutional Court of Germany (Bundesverfassungsgericht). (2023). *Judgment of the First Senate of 16 February 2023 - 1 BvR 1547/19 (Automated Data Analysis for Criminal Prevention)*. BVerfG. https://www.bundesverfassungsgericht.de/SharedDocs/Entscheidungen/EN/2023/02/rs20230216_1bvr154719en.html (უკანასკნელად ნანახია 13.05.2026)
16. EU AI Act: first regulation on artificial intelligence The use of artificial intelligence in the EU is regulated by the AI Act, the world's first comprehensive AI law. Published: 08-06-2023, Last updated: 19-02-2025. <https://www.europarl.europa.eu/topics/en/article/20230601STO93804/eu-ai-act-first-regulation-on-artificial-intelligence> (უკანასკნელად ნანახია 13.05.2026)
17. Resolution adopted by the General Assembly on 21 March 2024, Seizing the opportunities of safe, secure and trustworthy artificial intelligence systems for sustainable development <https://docs.un.org/en/A/RES/78/265> (უკანასკნელად ნანახია 01.06.2026)
18. Botchorishvili, Nino. 2024. Gender Equality and the Importance of Gender-Based Violence at International and National Levels; Chapter 6; pages 119-138. DOI: 10.4018/979-8-3693-4005-9.ch006 <https://www.igi-global.com/gateway/chapter/356104> (უკანასკნელად ნანახია 01.06.2026)
19. Council of Europe Framework Convention on Artificial Intelligence and Human Rights, Democracy and the Rule of Law chrome. საქართველომ ხელი მოაწერა 2024 წლის 5 სექტემბერს. <https://www.coe.int/en/web/artificial-intelligence/the-framework-convention-on-artificial-intelligence> (უკანასკნელად ნანახია 13.11.2025)